

Israeliska och palestinska läkare i samarbete för rätten till sjukvård

»Vi visar att det finns ett förhållande byggt på vänskap och inte hat«

Mellanösternkonflikten visar inga tecken på att försvagas. Även sjukvårdspersonal har dödats, och missbruk av sjukvårdens symboler har lett till skarpa reaktioner från omvärlden. Men ute på fältet träffas läkare från båda sidor i en frivillig hjälporganisation. Det viktigaste är inte de medicinska insatserna utan att visa för människor på båda sidor att det finns ett samarbete som bygger på vänskap, inte på hat, tycker läkarna.

Om kontakterna mellan de stridande parternas läkarförbund är frusna, är de desto mer levande på gräsrotsnivå. Läkare för mänskliga rättigheter i Israel, PHR-I, är ett exempel på det. Här samarbetar israeliska och palestinska läkare för att genom direkt hälso- och sjukvårdsarbete och opinionsbildning försvara rätten till hälso- och sjukvård.

PHR-I bildades under den första intifadan 1988 av läkare från båda sidor och har runt 650 medlemmar. När Osloavtalet slöts 1993 stärktes tron på en varaktig fred, och organisationen splittrades i en israelisk och en palestinsk del. Det ångrar man idag. Men samarbetet med olika palestinska organisationer – GCMHP, Gaza Community Mental Health Project och UPMRC, United Pa-

lestinian Medical Relief Center – och PHR-I fortgår.

PHR-I driver flera projekt både i de palestinska territorierna och i Israel, bland annat en klinik för utländska arbetare som i många fall vistas illegalt i Israel och saknar medicinsk försäkring. Ett annat projekt rör fångar och häktade, som enligt organisationen har begränsad tillgång till medicinsk vård.

Dessutom har man en så kallad mobil klinik med ett 30-tal frivilliga läkare som turas om att en dag i veckan besöka en by eller stad på Västbanken för att behandla sjuka och dela ut mediciner. Arbetet stöts av EU och sker i samarbete med UPMRC, som bidrar med egna läkare och sjuksköterskor på den plats dit kliniken åker.

Målet för kliniken den dag då Läkartidningens utsände följer med är Bizzaryia, en by med runt 3 000 invånare ett par kilometer nordväst om Nablus. Organisationen två bilar är lastade med mediciner, och på sätena trängs sju läkare och ett par sjuksköterskor. Dessutom följer ett TV-team från BBC med i egen bil.

Resan från samlingsplatsen i Tibe till Bizzaryia tar normalt runt en timme. Idag tar den drygt tre. För att i görligaste mån undgå de militära kontrollerna och undgå vägar som är blockerade tvingas karavanen långa stycken köra på små, svårframkomliga grusvägar kantade av ett kargt stenlandskap med enstaka cypresser. Av de 16 besök som PHR-I gjort sedan januari, har militären nekat dem inträde vid tre tillfällen.

– Det är helt godtyckligt om vi släpps in eller inte. Men vi vägrar söka tillstånd för att få komma in. Det är en princip sak att vi ska få lov att göra vårt jobb, säger PHR-I:s utvecklingschef Miri Weingarten, då vi kör igenom en palestinsk by med slitna hus och trånga gator där ett par barn leker. På avstånd syns ett par israeliska bosättningar omgärdade av höga staket.

En första militärkontroll vid gränsen mellan Västbanken och Israel har just passerats utan problem. Vid den andra säger

T v: På väg att hjälpa sjuka människor har läkarna ofta svårt att komma förbi de militära kontrollerna. »Det är helt godtyckligt om vi släpps in eller inte«, säger PHR-I:s utvecklingschef Miri Weingarten.

T h: Den israeliska läkaren Ayçet Shaver i diskussion med Abdullah Barqawi från den palestinska läkarorganisationen UPMRC.

soldaterna nej, sedan man konsulterat sina överordnade. Efter en viss palaver bestämmer sig soldaterna för att se genom fingrarna.

Men ett par kilometer längre bort dyker samma militärjeep upp på nytt, nu med en ny ledare.

– Vi kan inte garantera er säkerhet och därför kan ni inte åka in, lyder budskapet från den unge soldaten.

Under tiden kontaktar PHR-I en israelisk radiojournalist, och medan diskussionerna med militären pågår under den stekande solen går nyheten ut över radio: PHR-I nekas tillträde till Bizzaryia för att behandla sjuka. Detta leder så småningom till att karavanen faktiskt släpps in.

Vid byns skola, som för dagen fungerar som mottagning, har runt 200 barn och vuxna väntat på PHR-I sedan tidigt på morgonen. De flesta jublar vid åsynen av läkarna. Andra skräms av militären som eskorterat PHR-I in i byn och stämningen blir ett kort ögonblick väldigt spänd. Enligt vad som sägs har man inte haft en doktor i byn på två veckor. Nu finns här plötsligt runt tio stycken, varav några från UMPRC. Personalen delar snabbt upp sig i ett par grupper med palestinska och israeliska läkare för att samarbeta om patienterna. Ett stort bord av mediciner dukas upp och kön betas successivt av.

De flesta söker med relativt bagatellartade bekymmer. Andra, exempelvis en kvinna i 60-års åldern med misstänkt recidiv av ett non-Hodgkinlymfom, kräver behandling på ett större sjukhus.

– Hon behöver vård på sjukhuset i Nablus ett par kilometer härifrån, men det är tveksamt om hon kan komma dit. Vi får söka om tillstånd från militären för hennes räkning, säger onkologen Abed Agbarya och ser inte särskilt optimistisk ut.

Statistiken tyder på att de nuvarande begränsningarna av rörligheten ökat vårdbehovet. 1999 fick drygt 1 700 palestinierna vård, att jämföra med i år fram till och med maj då drygt 4 000 patienter behandlats. Men de flesta läkare menar inte att själva läkargärningen med den mobila kliniken är det viktigaste, eftersom den bara täcker en liten del av behovet.

– **Det handlar lika mycket** om att fästa uppmärksamhet på bristerna i medicinska rättigheter, och att personal från båda sidor får tillfälle att träffas och samarbeta, säger Miri Weingarten.

Dan Filc, styrelsemedlem i PHR-I och pediatriker, fyller i:

– En av effekterna med okupationen är att människor avhumaniserar dem på andra sidan. Vi visar att de är levande

Flera läkare och sjuksköterskor har

Amnesty international och Human Rights Watch hävdar att ambulanser och sjukvårdare har hindrats att komma fram och beskytits av den israeliska armén, i en del fall med dödlig utgång. Omvänt anklagas palestinierna för att använda ambulanser för att transportera vapen och hjälpa efterlysta terrorister att fly.

Var sanningen gömmer sig bland dessa påståenden är svårt att avgöra – sanningen är som bekant krigets första offer.

Sedan den andra intifadan startade i september 2 000 har oskyldiga civila på båda sidor fått sätta livet till. Att behandla självmordsbombare och dess offer sida vid sida, som israeliska läkare gjort, och att försvara motståndarsidans krav på mänskliga rättigheter, sätter läkares etik på sin spets.

– Israeliska läkares hållning till konflikten skiljer sig i princip inte från befolkningens i övrigt, och det är en mycket svår situation, säger ordföranden i Israeliska Läkarförbundet, Blachar Yomar, då vi träffas på hans kontor utanför Tel Aviv.

– Tre läkare i vår organisation har mördats av självmordsbombare, en har skjutits ihjäl. Samtidigt har vi våra etiska regler, och vår hållning är naturligtvis att alla människor ska få den vård de behöver.

Även för palestinska läkare har konflikten skapat allvarliga problem.

– För oss är det svårt att ens komma till arbetet och palestinska läkare gör ett heroiskt jobb. Jag har själv egentligen bara tio minuters gångväg till sjukhuset i Ramallah, men nu tar det ofta flera timmar på grund av militära kontroller. Vi har förlorat totalt sju läkare och sjuksköterskor, säger Hamed Eibeh, vice ordförande i Palestinska Läkarförbundet, som är medlem i Arab Medical Association och inte i internationella läkarförbundet, WMA.

Uppgifterna om hur sjukvårdspersonal dragits in i konflikten och missbruket av

sjukvårdens symboler ledde till skarpa reaktioner från omvärlden. Bland annat bad Sveriges Läkarförbund i ett brev Israels ambassadör att kommentera uppgifterna. Enligt dåvarande VD:n i Sveriges Läkarförbund, Anders Milton, har ambassaden ännu inte svarat.

Blachar Yomar

Israeliska Läkarförbundet, IMA, fick

Den israeliska sjuksköterskan Bilha Golan lugnar palestinska barn som blivit rädda för den israeliska armén, när denna eskorterar läkarna in i byn. Många av de palestinska barnen träffar aldrig israeler annat än som militärer, och på motsvarande sätt hör de flesta israeliska barn sällan talas om palestinier annat än som självmordsbombare.

tinska läkarna är också viktigt, menar Dan Filc.

– Det är ett uttryck för solidaritet – vi gör det här ihop med, inte för, palestinierna. De flesta israeliska läkare vet inte hur det ser ut på andra sidan och vill inte involveras för mycket. Därför ser vi ibland hur läkare som åker med oss för första gången totalt ändra syn på konflikten. Det är också viktigt att träffa kolleger med andra synsätt än våra, exempelvis dem som faktiskt tar självmordsbombarna i försvar.

Israeliska och palestinska läkare delar ut medicin till människor i byn Bizzaryia.

Även för de palestinska läkarna betyder kontakten med de israeliska kollegerna mycket.

– Den stärker möjligheten till fred genom att vi bryter ner de barriärer som ockupationen bygger upp. Jag lär mig exempelvis lite mer hebreiska, och min israeliska kollega lär sig arabiska, säger Abdullah Barqawii, specialist i allmänmedicin som arbetat för UMPRC i snart tio år.

människor och att det finns ett alternativt förhållande, ett som bygger på vänskap och inte hat. Samarbetet med de pales-

Han berättar att många av de palestinska barnen aldrig träffar israeler annat än som militärer. Därför sätter de likhetstecken mellan judar och armén. På motsvarande sätt hör de flesta israeliska barn sällan om palestinier annat än som självmordsbombare.

Barnen i Bizzaryia tar nu chansen att fråga den israeliska sjukvårdspersonalen vad de tycker om självmordsbombarna.

– Jag sa att jag är mer för livet än döden. Det kunde barnen inte förstå. De tycker att självmordsbombarna är hjältar, säger sjuksköterskan Bilha Golan, och ser bedrövad ut vid tanken på hur lång tid det kan ta innan konflikten är över.

Björn Ramel
frilansjournalist

fått sätta livet till i den pågående konflikten

under våren också många frågor från enskilda läkare och organisationer om dess hållning och agerande i relation till arméns inblandning i sjukvårdsarbetet i konfliktområdena.

Pressen gjorde att IMA vidtog en rad åtgärder: I ett brev bad man försvarsmministern om en undersökning av de påstådda händelserna; en kommitté tillsattes som i ett dokument med 14 punkter formaliserade IMAs hållning om medicinsk service i en krigssituation. Bland annat understryks att medicinsk personal har rätt till absolut immunitet och ska erbjudas fri rörlighet.

Alla IMAs åtgärder presenterades vid WMAs möte i maj. Enligt WMAs presschef Nigel Duncan var diskussionerna bitvis hårda om den resolution som WMA slutligen presenterade om hälso- och sjukvårdstjänster under konflikten mellan Israel och den palestinska myndigheten. Men Yoram Blachar är nöjd med resolutionen.

– Den är välbalanserad, säger han.

En del inom Israels läkarkår är dock missnöjda med sitt förbunds agerande.

– Ställningstagandet är för svagt och kom för sent, säger Dan Filc, pediatriker och styrelsemedlem i Läkare för mänskliga rättigheter i Israel, PHR-I.

Ett område som Dan Filc menar att IMA inte markerat sig tillräckligt skarpt på gäller begränsning av den fria rörlighe-

ten på de ockuperade territorierna. Utegångsförbud, vägspärrar och militärens kontroller gör att patienter och sjukvårdspersonal har svårt att förflytta sig. En njursjuk som ska ha dialys på ett sjukhus måste exempelvis varje gång söka tillstånd för att få lov att passera militärens kontroller.

Enligt PHR-I fungerar samordningen dåligt mellan de militära myndigheterna och de enskilda soldaterna, vilket innebär att personer med tillstånd inte alltid släpps fram.

– Flera personer har dött i onödan på grund av detta, säger Miri Weingarten, utvecklingschef på PHR-I.

Men Yoram Blachar anser inte att IMA kan göra mer än vad man nu gjort.

– Folk tycks tro att vi är politiker och ansvariga för armén. Det är vi inte. Vi är ingen fredsorganisation och som organisation ska vi inte arbeta för fred.

Från palestinskt håll menar Hamed Eibeh att hans organisation arbetar för fred, men att alla vägar för närvarande är stängda. I bokstavig och bildlig bemärkelse.

– Vi i styrelsen har ju inte ens möjlighet att träffas, eftersom vi inte kan komma till kontoret samtidigt, säger han.

Björn Ramel
frilansjournalist

PHR-I beskjutna av israeliska armén

II Representanter från Läkare för mänskliga rättigheter i Israel, PHR-I, blev nyligen beskjutna av israelisk militär när man var på väg för att undersöka dödsfallet av en tonåring.

Teamet färdades i en israelisk taxi mot Tul Karm på Västbanken och hade hade givits tillstånd att passera de militära kontrollerna. Med i bilen fanns också israeliska journalister som skulle intervjua tonåringens familj. Trots tillståndet att passera öppnade israeliska soldater eld mot bilen, som tvingades av vägen. Ingen kom dock till skada.

PHR-I förstår inte hur det inträffade kunde ske, och fördömer handlingen. (LT)